

Н. В. Місько,
аспірантка
(ДЗ “Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”)

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ
РОЗВИТКУ НАУКОВОГО ТЕЗАУРУСУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТЕОРІЇ УПРАВЛІННЯ
ОСВІТОЮ (ОСТАННЯ ЧВЕРТЬ ХХ ст. – ПОЧАТОК ХХІ ст.)**

Виокремлення управління освітою як наукової галузі вимагає формування, розвитку та впорядкування відповідного понятійного апарату. Багато термінів цієї галузі мають іншомовне походження, що передбачає необхідність вивчення особливостей їх використання у сфері управління освітою в Україні.

Різні аспекти проблеми управлінської діяльності в освіті досліджували О. Адаменко, К. Бабанський, В. Бегей, Є. Березняк, В. Бондар, О. Василенко, Л. Даниленко, А. Єрмола, В. Зверєва, Г. Капто, О. Касьянова, Ю. Конаржевський, Б. Коротяєв, В. Лазарев, В. Пікельна, П. Третьяков, Є. Хриков та ін.

Але, незважаючи на появу нових наукових галузей в теорії управління освітою, таких, наприклад, як менеджмент освітніх інновацій, стратегічний освітній менеджмент, адаптивне управління, управління розвитком освітніх систем, психологія управління та інших, спеціального дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст. не проводилось.

Отже, недостатня теоретична розробленість зазначеної проблеми, її теоретична та практична значущість спричинили необхідність здійснення аналізу розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Якість результатів дослідження цієї проблеми залежить від застосованих засобів і методів пізнавальної діяльності, тобто від обраної методології дослідження.

Таким чином, основною метою статті є визначення методологічних засад дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Проблема методології наукового дослідження широко представлена в роботах багатьох українських та зарубіжних вчених. Питання філософії, загальної методології та системного підходу вивчали А. Новиков, І. Пригожин, І. Стенгерс, Е. Юдін [9;10;14] та ін.

Питання методології педагогічної науки активно розроблялись у працях В. Журавльова, В. Загвязинського, В. Краєвського, М. Скаткіна [4;5;6;11] та ін.

Наукові розвідки М. Богуславського, Б. Корнетова, О. Сухомлинської [2;8;12] присвячені обґрунтуванню методологічних підходів в історико-педагогічних дослідженнях, але, на думку Л. Ваховського, яку ми поділяємо, сутність методологій у роботах цих авторів викладається стисло, а основну увагу приділено розгляду методологічного знання конкретних історико-педагогічних проблем [3].

Новий погляд на методологію сучасного науково-педагогічного дослідження представлений у роботах О. Адаменко, Л. Ваховського, В. Курила, Є. Хрикова [1;3;7;13] та інших.

Так, О. Адаменко розроблені методологічні засади аналізу історії розвитку педагогічної науки, а методологія історико-педагогічного дослідження розглядається як поєднання якісної й кількісної стратегій [1].

У працях Л. Ваховського розглядаються проблеми методології дослідження історико-педагогічного процесу, здійснюється методологічний аналіз наративу в історико-педагогічному дослідженні [3].

В. Курило розкриває сутність соціалізаційного процесу крізь призму його критеріальних основ та критеріально-комплексний підхід до аналізу процесів розвитку системи освіти й педагогічної думки регіону, розробляє методологічні підходи і принципи вивчення періодичної преси як специфічного джерела педагогічного дослідження [7].

Сучасний стан, суперечності, закони та напрями розвитку педагогічної науки в Україні, методологію педагогічного дослідження, понятійно-термінологічний аналіз педагогічних досліджень, а також моделювання експериментальної системи висвітлює Є. Хриков [13].

Однак, незважаючи на це, питання методології педагогічної науки залишається в сучасній науковій літературі досить складним, адже не існує конкретних алгоритмів дослідження певної педагогічної проблеми.

Методологію нашого дослідження ми розглядаємо не просто як систему принципів і способів побудови теоретичної й практичної діяльності, а як проєкт пізнавальної діяльності, створений з урахуванням особливостей предмета пізнання й закономірностей мислення [3].

Ураховуючи особливості предмета нашого дослідження, який являє собою складне й багатофакторне явище, при обґрунтуванні методології його дослідження ми спиралися на широкий спектр знань не лише з педагогіки, а й із суміжних галузей – філософії, соціології, історії, теорії управління тощо. Отже, специфіка предмета нашого дослідження вимагає застосування міждисциплінарної методологічної бази.

Для вирішення цього завдання нам необхідно було розглянути системи методів, які застосовують у педагогічних розвідках, підібрати найоптимальніші для вирішення поставленої проблеми, а також систематизувати та надати шляхи застосування кожного з них.

Особливе значення для обґрунтування методології нашого дослідження має закон цілісності методологічних засад педагогічної науки, згідно з яким ефективність розвитку як всієї педагогічної науки, так і ефективність проведення окремого педагогічного дослідження, залежить від рівня розвитку та цілісності всіх рівнів методології педагогіки [8, с. 111].

Ураховуючи вищезазначене та спираючись на структуру методологічного знання Е. Юдіна [14], який виділяє чотири його рівні – філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий та рівень конкретного дослідження, нами обґрунтована цілісна чотирирівнева методологія дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Зміст вищого – філософського рівня методології нашого дослідження

складають теорія пізнання, головні положення діалектики та філософії нестабільності. Другий – загальнонауковий рівень становлять: системний та парадигмальний підходи. Третій – конкретно-науковий рівень складає сукупність законів, закономірностей, методів і принципів педагогічної науки. Четвертий рівень – технологічна методологія – складають методика й техніка дослідження, тобто набір процедур, які забезпечують одержання достовірного емпіричного матеріалу та його первинну обробку.

Різні рівні методології дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті XX ст. – початку XXI ст. систематизовано нами у таблиці 1.

Таблиця 1

Методологічні засади дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті XX ст. – початку XXI ст.

Рівні методології	Методологічні засади
1. Філософський рівень	<ul style="list-style-type: none"> – теорія пізнання; – головні положення діалектики; – філософія нестабільності.
2. Загальнонауковий рівень	<ul style="list-style-type: none"> – системний підхід; – парадигмальний підхід.
3. Конкретно-науковий рівень	<ul style="list-style-type: none"> – сукупність законів, закономірностей, методів і принципів педагогічної науки (закон обумовленості розвитку педагогічної науки зовнішніми та внутрішніми чинниками; положення про закономірний характер залежності розвитку педагогічної науки від накопичення емпіричних фактів, розробки понятійно-категоріального апарату, виявлення закономірностей виховання тощо); – методи і принципи історико-педагогічного дослідження (хронологічність викладення; з'ясування причинних зв'язків, що мають відношення до явища, що вивчається; єдність теорії та історії, теорії та практики, логічного та історичного у висвітленні сутності проблеми; єдність конкретного фактичного матеріалу і теоретичних узагальнень, недопустимість описовості, емпіризму і голого схематизму); – принцип руху дослідження від наративу (опису) до аналізу та пояснення, а від нього – до виявлення тенденцій розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті XX ст. – початку XXI ст.
4. Технологічний рівень	<ul style="list-style-type: none"> – принципи відбору джерел (первинна інформація, яка надходить з різних джерел, має взаємно доповнюватись, бути різноманітною та якнайповніше відобразити всі аспекти предмета дослідження; дані, які містяться у відібраних джерелах, мають забезпечувати надійність, повноту та достовірність отриманої первинної інформації; джерела мають надавати можливість оптимального охоплення найбільш істотних фактів); – принцип поєднання якісної й кількісної стратегій; – вибірковий метод історико-педагогічного дослідження; – контент-аналіз; – узагальнення.

Отже, уся сукупність застосованих нами методологічних підходів до дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст. становить ієрархічно впорядковану взаємозалежну систему, що включає методи чотирьох рівнів: філософського, загальнонаукового, конкретно-наукового й технологічного. Усі рівні методології в нашому дослідженні взаємодіють та утворюють складну систему, у межах якої між ними існує певна супідрядність.

Перспективи подальшого дослідження полягають у застосуванні розроблених методологічних засад пізнавальної діяльності при дослідженні проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адаменко О. В. Розвиток педагогічної науки в Україні в другій половині ХХ століття (1950–2000 рр.) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Адаменко Олена Вікторівна. – Луганськ, 2006. – 612 с.

2. Богуславський М. Структура сучасного історико-педагогічного знання / М. Богуславський // Шлях освіти. – 1999. – № 1. – С. 37 – 40.

3. Ваховський Л. Ц. Методологія дослідження історико-педагогічного процесу: постановка проблеми / Л. Ц. Ваховський // Шлях освіти. – 2005. – № 2. – С. 7 – 11.

4. Журавлєв В. И. Педагогика в системе наук о человеке. – М. : Педагогика, 1990. – 168 с.

5. Загвязинский В. И. Методология и методика дидактического исследования / В. И. Загвязинский. – М. : Педагогика, 1982. – 160 с.

6. Краевский В. В. Методология педагогического исследования / В. В. Краевский. – Самара, 1994. – С. 12.

7. Курило В. С. Становлення і розвиток системи освіти та педагогічної думки Східноукраїнського регіону в ХХ столітті : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Курило Віталій Семенович. – Луганськ, 2000. – 507 с.

8. Методологічні засади педагогічного дослідження : монографія / авт. кол. : Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін. ; за заг. ред. В. С. Курила, Є. М. Хрикова ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка“. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка“, 2013. – 248 с.

9. Новиков А. М. Методология: основания методологии, методология научного исследования, методология практической деятельности, введение в методологию художественной деятельности, методология учебной деятельности, введение в методологию игровой деятельности : учеб.-метод. пособие / А. М. Новиков, Д. А. Новиков ; Рос. акад. наук Ин-т проблем упр., Рос. акад. образования, Ин-т упр. образованием. – М. : СИНТЕГ, 2007. – 660, [1] с. : ил., табл.

10. Пригожин И. Прорядок из хаоса: новый диалог человека с природой / И. Пригожин, И. Стенгерс ; пер. с англ. В. И. Аршинова. – М. : Прогресс, 1986. – 432 с.

11. Скаткин М. Н. Методология и методика педагогических исследований / М. Н. Скаткин. – М. : Педагогика, 1986. – 150 с.

12. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К. : АПН, 2003. – 68 с.

13. Хриков Є. М. Методологічна функція законів та закономірностей розвитку педагогічної науки в історико-педагогічних дослідженнях / Є. М. Хриков // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Херсон, 2005. – Вип. 40. – С. 37 – 42.

14. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности. Методологические проблемы современной науки / Э. Г. Юдин. – М. : Наука, 2000.

УДК 378.096

С. А. Наход,
аспірантка
(Дніпропетровський університет
ім. А. Нобеля)

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ПРОГНОСТИЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Постановка проблеми. Нині практично всі розвинені країни світу усвідомили необхідність реформування своїх систем освіти, зокрема вищої, з тим, щоб студент дійсно став центральною фігурою навчального процесу, і його пізнавальна діяльність знаходилась в центрі уваги викладачів, розробників програм навчання. У зв'язку з цим перед вищою школою стоїть завдання формування таких умінь студентів, завдяки яким вони будуть здатні легко інтегруватися в сучасних динамічних умовах життя та виконувати свої професійні обов'язки на досить високому рівні. До таких професійно важливих умінь фахівців, в тому числі й практичних психологів, ми відносимо прогностичні вміння, які визначаємо як володіння комплексом розумових та практичних дій, спрямованих на рішення прогностичних задач на основі свідомого застосування в практичній діяльності, тобто можливість здійснювати дії, спрямовані на отримання прогнозу.

Однак, незважаючи на достатню кількість наукових праць, окреслена нами проблема залишається малорозробленою, а тому потребує проведення подальших досліджень.

Мета статті – з'ясувати значення інтерактивних технологій у процесі формування прогностичних умінь майбутніх фахівців.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз різних джерел показав, що в педагогічній науці приділяється значна увага проблемі формування в майбутніх спеціалістів прогностичних умінь. А. Захаров, О. Кабанська, М. Міронова, М. Севастюк досліджують процес формування прогностичних умінь у студентів педагогічних факультетів; Н. Ніколаєва, Є. Постнікова, Т. Столяренко – у майбутніх економістів; А. Антонєць – у майбутніх менеджерів; Г. Кугуєнко – в учнів основної школи в процесі навчання хімії; Н. Соколова – у студентів коледжу; Е. Міхайл – у майбутніх учителів технологій. Учені пропонують різні шляхи, розглядаючи психологічно-педагогічні умови формування прогностичних умінь у процесі вивчення